

NÁRODNÍ KONVENT

Role Česka a konkurenceschopnost Evropské unie: ekonomická bezpečnost, vztahy s USA a Čínou i strategie Global Gateway

Shrnutí a doporučení vyplývající z kulatého stolu Národního konventu o EU konaného dne
26. září 2025

Doporučení vypracovali: Filip Křenek a Zuzana Krulichová

Úvod do problematiky

Ekonomická bezpečnost a konkurenceschopnost jsou stále častěji skloňované termíny nejen v Evropské unii, ale také jinde ve světě. Z hlediska dlouhodobého vývoje EU zaostává za Spojenými státy nejen ekonomicky, ale i technologicky, a zároveň čelí rostoucí konkurenci ze strany Číny. Kromě vnitřních výzev ovlivňují situaci i vnější faktory, jako jsou ruská válečná agrese proti Ukrajině či nová obchodní politika USA vůči zbytku světa. Zranitelnost evropských dodavatelských řetězců se navíc ukázala jako problematická již během pandemie COVID-19 a ruské invaze na Ukrajinu, které poukázaly na nesoběstačnost Evropy v řadě oblastí a nutnost posílení její ekonomické odolnosti.

Nová obchodní politika USA má na EU zásadní dopad v několika ohledech. Návrat protekcionismu znamená zásadní obrat v politice mezinárodního obchodu. Zavedení dovozních cel ze strany USA vede na americkém trhu k tlaku na růst cen evropského zboží, které již tak na světových trzích ztrácí svou konkurenceschopnost, zejména z důvodu vysokých cen energií jakožto klíčových vstupů v řadě odvětví. Cla zavedená Trumpovou administrativou tak ukrajují ze zisku evropských firem (který by mohly investovat zpět do výzkumu či vývoje), případně je tlačí úplně mimo americký trh. Na evropský trh navíc proudí zboží, které se stává na tom americkém obdobně nekonkurenceschopné – zejména pak levnější produkce z Číny a dalších zemí, které disponují výraznou produkční nadkapacitou.

V srpnu 2025 EU a USA dospěly k dohodě, v níž se EU zavazuje k odstranění tarifních i netarifních překážek vůči americkým výrobkům, zatímco USA budou nadále na většinu dovozu z EU uplatňovat clo ve výši 15 %. Tento krok stále znamená téměř desetinásobně vyšší celní bariéru pro evropské výrobky oproti období před začátkem Trumpova prezidentského mandátu. Na některé výrobky, jako jsou ocel a další kovy, se navíc i nadále vztahují výrazně vyšší, 50 % celní sazby.

Kromě reagování na tyto výzvy musí Evropská unie zlepšovat své dlouhodobé vyhlídky. Evropská komise proto na základě tzv. Draghiho a Lettovy zprávy v roce 2025 představila Kompas konkurenceschopnosti a Dohodu o čistém průmyslu, které mimo jiné reagovaly na požadavky evropských firem. Řada z nich v rámci tzv. Antverpské deklarace požadovala zejména jednodušší legislativu, levnější energie, rychlejší povolování, posílení surovinové bezpečnosti, prohloubení jednotného trhu, ale také podporu pro čisté technologie a inovace.

Vedle toho Komise zahájila sérii strategických dialogů se zástupci vybraných sektorů a představila několik akčních plánů: pro dostupnou energii, pro chemický, ocelářský a automobilový průmysl. Kromě toho rozvíjí EU také nové obchodní příležitosti prostřednictvím nástrojů, jako jsou dohody o volném obchodu nebo iniciativa Global Gateway, která má posílit roli EU na mezinárodním poli prostřednictvím strategicky zaměřených partnerství a investic do globální infrastruktury. Tyto iniciativy a strategie diverzifikace jsou významné i vzhledem k ekonomickým tlakům z Číny. Ta využívá své silné postavení v oblasti kritických surovin a čistých technologií k omezení vývozu vyspělých materiálů i expanze levnější produkce na globální trhy.

Tento postup vytváří pro Evropu složitou situaci, na jedné straně zvyšuje náklady na přístup ke klíčovým zdrojům, na druhé straně vystavuje evropský průmysl silné konkurenci.

Diverzifikace obchodních vztahů je klíčová i pro Česko, které je jednou z nejvíce průmyslových ekonomik EU, která je výrazně závislá na zahraniční poptávce – export tvoří asi 30 % českého HDP. Ekonomika ČR je zároveň silně provázaná s evropskými dodavatelskými řetězci a výkyvy v globálním obchodě ji proto zasahují nadproporčně silně. Česko by proto mělo prosazovat takovou kombinaci politik na evropské úrovni, která zaručí pokračující otevřenost kontinentu, povede k prohlubování vnitřního trhu, ale zároveň zabezpečí kritická a strategická odvětví průmyslu.

Rámec kulatého stolu

V pátek 26. září 2025 se uskutečnil kulatý stůl Národního konventu o EU na téma „Role Česka a konkurenceschopnosti Evropské unie: ekonomická bezpečnost, vztahy s USA a Čínou i strategie Global Gateway.“ Kulatý stůl organizoval Úřad vlády ve spolupráci s týmem Institutu pro evropskou politiku (EUROPEUM). Debaty v hybridní formě se zúčastnilo více než 120 účastníků, vč. zástupců státní správy, akademické obce, evropských institucí, neziskových organizací, firem a médií.

Kulatému stolu byly předloženy čtyři základní otázky:

1. Jsou navrhovaná evropská opatření na podporu konkurenceschopnosti proveditelná a dostatečně ambiciózní? Jaké další kroky na posílení evropské konkurenceschopnosti a ekonomické bezpečnosti by měla Evropská komise a členské státy podniknout?

Diskutující se shodli, že ambice je nastavena správně, naráží však na pomalou implementaci a roztržitost pravidel. Zaznělo také, že je nutné soustředit politický kapitál na prohloubení jednotného trhu v klíkových odvětvích, zejména v bankovníctví a kapitálových trzích, telekomunikacích a energetice. V rámci kulatého stolu bylo zmíněno, že lepší fungování těchto trhů je pro firmy hmatatelnější než jednotlivé dílčí deregulace a že by mělo být doprovázeno předvídatelnou regulací a jednodušší přeshraniční expanzí.

Někteří účastníci upozornili, že „28. režim“ by měl mít formu přímo použitelného rámce, který zmenší administrativní tření pro rychle rostoucí firmy a usnadní škálování napříč EU. Zaznělo také, že se podpora konkurenceschopnosti neobejde bez zrychlení povolovacích řízení či rychlejších notifikací státní podpory. V rámci kulatého stolu bylo zmíněno, že vlády by měly posílit kapacity pro projektový management, zavést jednotná kontaktní místa a pravidelně identifikovat konkrétní bariéry s byznysem na úrovni odvětví.

2. Jaké konkrétní závislosti jsou pro Českou republiku nejkritičtější a jaké nástroje EU by ČR měla podpořit, aby podpořily či ochránily klíčové oblasti hospodářství?

Diskutující se shodli, že kritické jsou závislosti v automobilovém a strojírenském řetězci, včetně komponent pro elektromobilitu, dále v polovodičích a výkonové elektronice, u vybraných farmaceutických látek a v digitální infrastruktuře. Zaznělo také, že vedle známých rizik v kritických surovinách se podceňují méně viditelné řetězce, jako jsou specializované chemické

prekurzory, permanentní magnety nebo výrobní nástroje, jejichž výpadek má potenciál zastavit celé provozy. V rámci kulatého stolu bylo zmíněno, že je potřeba systematicky mapovat tyto závislosti, zavádět politiku druhého zdroje a posilovat odolnost prostřednictvím standardizace a zaměnitelnosti dílů.

Někteří účastníci upozornili, že prioritou je rozvoj domácího zpracování a recyklace vybraných vstupů, a to v tandemu s rozšiřováním portfolia dodavatelů a odbytišť. Zaznělo také, že firmy potřebují lepší přístup k dlouhodobému financování, podporu projektů v raných fázích a nástroje pro řízení zásob klíčových vstupů s rozumnými obměnami. V rámci kulatého stolu bylo zmíněno, že dovednosti a pracovní migrace představují samostatný zdroj zranitelnosti a vyžadují pružnější režim pro příchod kvalifikovaných pracovníků.

3. Jak by měla EU a Česká republika postupovat v kontextu aktuální obchodní politiky USA a aktivit Číny, zejména s ohledem na strategii ekonomické bezpečnosti?

V rámci diskuze zazněla shoda na potřebě přizpůsobit obchodní strategii EU a ČR změnám v globální politické situaci, zejména vlivům USA a Číny. USA vnímají svět transakčně a využívají závislosti pro vlastní prospěch, včetně sankcí a obchodních bariér. Evropská unie proto musí být více soběstačná a méně závislá zejména na technologických a surovinových dodávkách. Je tedy na místě udržovat pragmatické obchodní vztahy, diverzifikovat dodavatele a posilovat partnerství napříč všemi regiony. EU i ČR by měly využít iniciativu Global Gateway k rozšíření strategických partnerství mimo Čínu a Rusko, zapojit soukromý kapitál a rozvinout bilaterální investice zejména v Asii a Latinské Americe.

4. Jakým způsobem se Česká republika může do iniciativy Global Gateway efektivně zapojit a jaké k tomu musí překonat obtíže?

Global Gateway představuje zásadní možnost, jak učinit Evropu méně vydíratelnou, ale musí být „oboustranně výhodná“. ČR se může efektivně zapojit do Global Gateway posílením kapacit Národní rozvojové banky, která je klíčová pro koordinaci a přípravu zahraničních projektů. Dále vytvářením domácího ekosystému pro zapojení českých firem do globálních iniciativ, včetně lepší koordinace s ministerstvy a rozvojovými agenturami. Zapojení do Global Gateway lze podpořit rovněž posilováním bilaterálních investic, vytvářením referenčních projektů, díky nimž se firmy mohou lépe etablovat v zahraničí či zvýšením povědomí o této iniciativě mezi firmami. Hlavními překážkami může být snižování finančních zdrojů na rozvojovou spolupráci a zahraniční investice (nižší rozpočty a soutěž o zdroje). Obtíž může představovat také nízká informovanost, omezené kapacity či riziko, že z Global Gateway budou více těžit čínské firmy než ty české.

Podkladové dokumenty a průběh Národního konventu

Podkladem pro debatu byl materiál připravený Terezou Novotnou, Zuzanou Krulichovou a Filipem Křenkem z Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM. Své stanovisko předložilo Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (MPO) a Vysoká škola ekonomická v Praze (VŠE).

Setkání Národního konventu zahájil vrchní ředitel Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR **David Král**. Ve svém úvodním slovu připomněl, že konkurenceschopnost není nové téma

(Lisabonská strategie 2000), novým prvkem je ovšem důraz na ekonomickou bezpečnost. Upozornil, že „USA začínají vnímat svět transakčně“ a EU musí přestat spoléhat na tradiční partnery jako je Rusko a Čína.

Po úvodním slovu představili odborní garanti kulatého stolu svůj vypracovaný podkladový materiál. **Filip Křenek** (EUROPEUM) hovořil zejména o dohodě mezi Spojenými státy a Evropskou unií, přičemž zmínil zavedení 15% cla na většinu evropských výrobků, 50% cla na ocel či závazky, které dohoda obsahuje (jako například nákup amerického LNG a investicím v USA či závazek k vzájemnému uznávání standardů v automobilovém průmyslu). Filip Křenek se dále věnoval hlavním problémům, kterým Evropa čelí, mezi které zařadil vysoké ceny energií či závislost na kritických surovinách a čistých technologiích pocházejících z Číny.

Následně se slova ujala **Zuzana Krulichová** (EUROPEUM), která se přesunula k tématu ekonomické bezpečnosti, přičemž zmínila hlavní priority EU v této oblasti, mezi které patří posílení konkurenceschopnosti, ochrana proti rizikům a navazování partnerství, která podpoří ekonomickou bezpečnost. Upozornila také na nově vznikající Doktrínu ekonomické bezpečnosti EU, která kromě popisu situace má Unii připravit také flexibilně na ekonomické hrozby reagovat. Dále zmínila také strategii Global Gateway, která slouží jako nástroj navazování partnerství, diversifikace a zajištění bezpečnosti dodavatelských řetězců.

Stanovisko Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) následně představila **Lucie Leitemannová**, která zdůraznila, že EU trpí nedostatkem inovací a má snahu uzavřít „inovační mezeru“. Představila 28. režim jako ambiciózní nástroj, který má vytvořit jednotný právní rámec pro růst evropských firem. Klíčové je udržet know-how doma, rozvíjet strategické dodavatelské řetězce a bránit nežádoucím transferům technologií.

Jarolím Antal (VŠE) během přednesení stanoviska Vysoké školy ekonomické upozornil, že hlavní překážkou je roztržičnost a nedostatek akceschopnosti členských států. ČR by podle něj měla hrát vedoucí roli v prioritách společného trhu.

Diskuse po prezentaci podkladových dokumentů

Do následné diskuse se zapojila řada odborníků a odborníků ze státní správy, evropských institucí, Parlamentu ČR, akademické sféry a dalších organizací, jmenovitě Pavlína Žáková (Úřad vlády ČR), David Král (Úřad vlády ČR), Jan Farský (Evropský parlament), Luděk Niedermayer (Evropský parlament), David Smoljak (Senát PČR), Lucie Leitemannová (MPO), Martin Exner (Poslanecká sněmovna PČR), Jarolím Antal (VŠE), Edvard Kožušník (Liberecký kraj), Miroslav Lopour (Seven Global Investments), Mikuláš Nozar (Svaz průmyslu a dopravy), Jan Michal (CzechInvest), Lenka Fojtíková (VŠB), Lucie Studničná (ČMKOS EHSVČ), Ondřej Horký-Hlucháň (Ústav mezinárodních vztahů), Matyáš Pelant (MPO).

Navrhovaná doporučení

Doporučení Národního konventu o EU:

1. Česká republika by měla **podpořit vznik tzv. 28. režimu s harmonizovanými pravidly** umožňujícími růst inovativních firem na vnitřním trhu a hledat pro něj širokou podporu mezi členskými státy EU. Tento režim, pokud bude vhodně koncipován, může pomoci firmám zajistit vhodné podmínky pro škálování při menší administrativní zátěži, a může se tak pro Evropu stát významnou konkurenční výhodou. Klíčem k úspěchu však bude jednotná implementace formou nařízení, nikoliv směrnice.
2. Česká republika by měla **podporovat diverzifikaci obchodních vztahů** s cílem omezit závislosti EU na obchodních partnerech. Ve stávající mezinárodní situaci by měla EU přistupovat k obchodním partnerstvím více pragmaticky. Nové obchodní dohody (např. se zeměmi MERCOSUR či Indonésií) mohou poskytnout nové exportní příležitosti a zároveň posílit nezávislost Evropy zejména v oblasti kritických surovin.
3. Zásadní nástroj k posílení evropské odolnosti představuje také iniciativa **Global Gateway**. Česká republika by měla **posílit kapacity Národní rozvojové banky** a dalších institucí, vytvořit domácí ekosystém pro zapojení firem, zvýšit jejich informovanost, systematicky podporovat bilaterální investice a zapojovat podniky do konzultací, aby se mohly stát součástí mezinárodních projektů.
4. Česká republika by měla **podpořit investice do vědy, výzkumu, inovací, dovedností a komercializaci průlomových technologií**. ČR by měla podpořit politiky EU směřující k posilování evropské ekonomické bezpečnosti prostřednictvím investic do domácích výrobních kapacit a ochrany citlivých technologií před nežádoucím transferem mimo Evropu. Česká republika by měla efektivněji využívat evropské programy k posílení svých kapacit v oblasti kritických závislostí (polovodiče, ICT, baterie, kritické suroviny).
5. V rámci projednávání příštího **víceletého finančního rámce** by Česko mělo pokračovat v **re-evaluaci tradičních i nových priorit** s ohledem na nové investiční potřeby, posilování konkurenceschopnosti a ekonomické bezpečnosti.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuse.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskusní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách
<https://tvorimevropu.cz/kulatestoly/>